

BALSAS.

Lietuwiszkas Balsas iszoina suyk
ant mėnesio.

Kaszuoja ant metu 2 dorėlu, o Auro-
poje 3 dorėlai. Atskiras numeris 8 c.

Už colį anga sinimu ant metu 10 do-
rėlu, o wieng sėki garsinant 20 centu
nė kėnė eitutė.

Rėdytojas JONAS SZLUPAS,
NEW YORK, 392 E. 10th St.

TEWYNISZKI BALSAL.

VI.

Kę mums žada waldytojai musu

(Tasa.) Mės sawo tėwynėje Lietuvoje ėsamo prisakymais waldžia Rusijos pawersti ė nėka; nėkas nepawelyta, bet kėnas tautiszkas jausmas už laustas ir laikomas už priesingą ėstatymams ir norams walstijos; prie ėswaiktos inteligencijos, be szwiesniu wadowu, be kėngu, mums uždrausta wienybė, ginti sawę individualiszka kaipu tautą, norėti sawo kulturos; mylėti katba, žiamę tėwynės kelti ekonomiszka lygiai neleista, arba taip apsunkinta kad lyginasi uždraudimui; žinoma ir suprantama, kad mės nėko negalėjome statyti pries užstawinėjama ėksziuolaiķ parubežiuose swetimą kolonizaciją tėwynės lygiai atėjusiais ėsz swetimu walstiju kaip ir atstankiais ėsz rytu. Atslankiai turėdami wisada protekėjia ir wisokią pagelbą waldžios, kaip ir wokiecziai, tik tai galejo naudoti ėsz nužiaminimo wertės žiamės musu tėwynėje per uždraudimą pirkinėti ją leu-kams, žydams ir katalikams bajorams. Wokiecziai turėdami lengwię ir pigią paskolę ėrėdnėse sawo tėwynės, pagelbą sawo wyresnybės, ptacziai pradėjo ėkininkauti Lietuvoje ir Lenkijoje lygiai supancziotoje ir lygiai kaip ir Lietuwa wis labiaus weržiamoje. Uždraudimas pirkinėti žiamę katalikams bajorams ir žydams, lygiai ir pawelytos ukiuinkams lietuwiams mažos tiktai parcelės ne-atneszė mums nei jokios naudos, bet tiktai sumažino wertę žiamės musu rankose ėsancziuos. Už-

stawinėjami ir szelpiami rytiniai atėjunai nenorėjo slinkti ė wakarus, kur gyvenimas ir prie protekėjios yra sunkesnis nekaip tolesniuose rytuose, kur lygnai plotai žiamės tūkia dirbancziuos rankos. Wokiszki naujokai teisybė spaudė ėsz žiamės musu tėwynės wisus naudingus sywus; drauge su pirkėjais žiamės slinko ir puķkai kaimynu, kuriems tėwynėje angszta gywenti, bet tie naujokai drauge neszė ir piningus ėsz ėrėdniu tėwynės dēl pakėlimo žiamdarbystos ar industrijos naujojoje wietoje. Prie daugumo swetimu buru rado wienok už darbį newienas ir lietawis; far mos ir dwairai wokiecziai tai wienaitinė mokstawietė progreso žiamdarbystės Lietuvoje, nės wyresnybė czion, ėszskyrus medžiojimą ant skirtingumo swetimu gairwatu, apie reikatus apigardos uesirupina; remeslininkas wokieztis tai lygiai ir mokintojas remesto lietawiu, nės wyresnybė ir apie tai nesirupina: nėra Lietuvoje nei wienos amatu mokstawietės! Wokiecziai stodami kaipu lenktynininkai prie pirkimo žiamės, nors truputį užtaikė ir gali-mą jos prekia, ir tuomi pacziu nedaleidė t kio nuszkriaudimo žiamtaikiu lietuwiu. Naujokai-gi rusai, nors ju nedaug atėjo, ėszėmus demoralizacija, polytikiszka terrorizma, tautiszka ir tikėj-miszka neuķkanta, nei jokios naudos neatneszė. Kaimai staroweru tai urwai wagystos; dwarnagi czinowuikams ėszdalinėti tai wieta, kur galima pasimokinti nuszkmeiksztimo ukės. Augszcziausias ukazas 14 kowo 1887 m. draudzia padonams kitu walstiju waldyti nepajudinamą turtą, beje farmas, dwardus, fabrikus, namus mėstuose ir tt.

turėti, randavoti, imti ant užstato ir tt. kitose parubežinėse rėdybose Rusijos ir Lietuvoje. Jeigu kolonizacija musu tėwynės wokiečiais gali būti mums ir negeistina, tai kolonizacija jos rusais jau tikrai pikta ir nenaudinga, o gali būti ir baisi dėl musu pacziu tolesnėje ateituwėje, nės kur randasi nors keletas rusu, waldžia tą wietą jau taiko už apigardą no amžiu rusiszka, ir szelpdama sawuosius spaudžia swetimūs gaiwačius łabiaus. Ukazas tasni galėtu mums duoti naudą, jei mės wyresnybės łaikomi butumėme už lygius sąnarius walstijos, jei mums ta wyresnybė už lygius sunkumus dėl jos lygią ir naudą kaip kitiems mokėtu; bet ar taip yra? Mės lygus tikrai neszime auku dėl walstijos, bet nelygus naudojime isz jos paszałpos. Apėkuniszka waldžia ir musu piniungus apwerezia ant szelpimo sawuju. Per du metu butybės Walsezioniszko Banko Kaune iszduota isz jo dėl pirkimo žiamės ukininkams Kauno rėdyboje tikrai 56.000 rublu, kuomet reikalaujančiu buwo ant keturissyk didesnės sumos. Kodėl gi nelawė daugiaus? Apgarsinimai administracijos Banko, susidedanczius isz rusiszku ultrapatrijotu, neiszkina, kodėl daugumui yra atsakyta pagełba Banko, bet mės už tą administraciją nereikalaudami jos meto, atsakysime: nės reikalaujanti paszałpos buwo tai ukininkai lietuwiiai katalikai, o wientaucziu administracijos nesirado daugel norincziu pirkti, su nuskriaudimu wietiniu gaiwaču, nės gyvenanti no seniaus jau yra žiamė apdowanoti, o norincziu ateiti isz tolaus į Lietuvą nebuwo. Lietuwiiai pamatę, kad paszałpa dėl ju sunkiai yra gaunama, palowė jos Banke įieszkoti, tai suprantama wisiems. Susidrauginimas pacziu lietuwiu dėl atlikimo sawo reikalu yra draudžiamas; neduodami apszwaistos, ją sunkindami wisziskai, atitolindami apszwiestunus per uždraudimą jiems darbo tėwynėje, neduoda ir galėjimo lietuwiams būti patiems sargais sawo reikalu. Jei uždraudimas pirkinėti žiamę lenkams ir žydams nužiamino jos wertę, kaip rodo aukcijonai Wilniaus Žiamiszko Banko, ant pusantro rublo už desiatyną didesniu dvariszku pto, tai ukazas 14 kowo szito meto nupuldys žiamiaus nekaip isznesza mečiniai mokescziai no desiatynos. Kokie tada bus turtai žiamės apturėtoju? mažesni sawo wertėje už mokesczius dėl reikalu walstijos! Ar-gi tai dėl musu naudos? ne, tai darosi dėl naudos tikrai wieno gaiwaču walstijoje, užstawinėjamo, su skriaudimu wisokiu kitu sąnariu jos. Kolonizacija wokiečiais ar kitais swetimtaucziais, jei gali būti negeidžiama, jei ji naikina lietuwius, wienok neturi galėjimo uždrausti mums gintiesi no eksploatacijos. Su kolonizacija rusu kitaip atsieina: protektoriatu tokiu naujoku, o musu waldytojai draudžia mums gintiesi no tu atėjunu, su pasidrauginimu tokiu ateiwiu panczioja mus wis drucziaus, idant ir pasikrutinti negalėtumėme. Isz wisokiu, nors ne priesz mus iszduotu iszimtiniu prowu, parentu ne ant principo teisingumo, bet tikrai ant galybės, džiaugtiesi negalime, bijodami, idant tolaus tokiu ir dėl musu nerastu reikalo iszduoti. Pirmas piktadariszkas darbas tarp piktadėju nepasilieka paskutiniu, bet iszszaukia pitnas wirtynes kitu, taip-gi reikalingu dėl paslėpimo piktadarystės ar

nuraminimo siečos (sąžinės) piktadėjo: taip pat ir įstatymai sziądien iszduoti dėl wokiečziu, bet ryto so o b r a ž e n i j o s p r a w i t e l s t w a g a l i b a s t i r e i k a l i n g u t o k i a s i s z d u o t i i r p r i e s z a i s m u s . Kad wyresnybė Rusijos neturi sielwartos, žinome gerai; gali jai pasirodyti reikalingu dėl naudos walstijos, atėmus no lietuwiu kataliku, mylincziu sawo tikėjimą, kałbą ir tautiszka skirtingumą, žiamiszkus turtus ju tėwynėje, perkelti juos į ptutus sziauriniu tundru, pustynes Merwo arba pakrantes Makłayo. Kur-gi tasyk teisybės įieszkotumėme, kur užtarimo metstumėme? Neseniai gawau no pažįstamo gromatą isz Warsawos, rodanczią ir tenai pasielgimą ir teisingumą augszcziausiu administratoriu. Warsawoje yra gelu (kwėtciu) kromas sodauninku brolu Bardet. Į tą kromą atėjo syki pati Warsawos generol-gubernatoriaus, renegato Hurkos; gizelis krome nepažindamas szios ponios paklausė lenkiszka, ko jije reikalauja, už ką ji taip užpyko, kad tuojaus iszėjo, ir prawažiudama liepė perdėtiniui palicijos uždaryti kromą Bardetu. Czionai wienok szitoji mylisingoji ponia užmiršo wieną dalyką, kad brolai Bardet, nors seniai gywena Warsawoje, wienok prikauso prie Prancuzijos, o nėra lenkais, kuriuos butu galima skriausti be apdraudimo. Bardetai pasiskundė sawo konsului, tasai telegrapawoje į prancuziszka ambasadą Petrapilėje; o po dwieju dienu atėjo isz tenai papeikimas darbu wisogalingos ponios. Panėszus į szitą atsitikimą waiszczioja po Warsawą garsas apie iszwyjimą garsiausio czion daktaro, prof. Baranowskio, kurisai budamas paszauktas dėl gydymo tos paczios ponios drįso jai kalbėti lenkiszka; už tą drasą, kaip garsina Vox Populi, iszwijo daktarą isz Lenkijos. Sziądien teisybė Baranowskis sugrįžo į Warsawą ir užsigynė szio atsitikimo, bet užsigynmas gali būti ir priwerstas, czionai tankiai reikia isz priewartos meluoti. Matomai parubežiuose dėl swetimu newaldancziuju gaiwaču netikrai administratoriai, bet wisi rusai, wyrai ir moters, gali iszdawinėti paliepiumus; dėlto swetimtaucziam iszpuota lygiai drebėti pamaczius purwiną kuopą kaip generoto Hurko, o dar ir to neužtenka, nės wado czion ir bobos maskalkos, reikia dėlto ir ju bijoti, łabiausiai tokiu, kuriu pereituwė ne rubais nekaltybės yra apdengta, kaip... Nielner, o nėkur swetimiems gaiwačams, tame-gi skaitluje bene łabiausiai kaip sziądien mums lietuwiams, wyresnybė nepalieka wietos dėl tautiszku darbu, dėl kėlimo tautiszkos dwasės, meilės ir paminėjimo pereituwės, czionai negalime aplenkinti nei ekonomiszkos pagełbos. Jei dar newisur swetimus gaiwačius lygiai siekia uždraudos, wienok ant to kelo matome wis drutesnį pancziojimą tu, kuriu pancziai ant koju iksziuołaik pawalniai stowėjo, nės wisus panczioti isz sykiu lygiai Rusija ir negali, nebudama taip augsztai pati su sawo kultura, nors kaip wokiečziai; supancziojusi ir užmuszusi darbus ant sykiu wisu nerastu tarp sawęs užtenkanczio skaitlaus intelligencijos, kuri wietą užmusztuju galėtu apimti, nerastu užtenkanczio skaitlaus ir pancziotoju. Newaro sziądien dar łaukan sąnarius susėdiszku walstiju, nės pati neturi taip tirsztu skaitlaus gywentuju, nerastu ką wietoje iszwytuju pastatyti, bet wisi mato,

drauge su pasidauginimu raszyti mokancziu rusu, pancziojmą szio ar to drutesnuoju gaiwaŭ; drauge su augimu gywentuju pŭtinasi ir įstatymai ant principo a u s r o t t e n padėti dėl padonu swetimu žiamiu ir dėl swetingencziu Rusijoje.

Bene szios dienos mus padėjimas Rusijoje yra pereiginis, o tolaus wyresnybė bene apdowanos tikromis geradėjystėmis ir teisingumu ažuot sziaudieniszko meŭo ir skriaudimo? Menkas yra pasitikėjimas, idant patys reikaŭą teisingumo suprastu, nės nuskriaustiems ir skūstiesi nepawelyja, liepdami girti ir pikŭą. Myniojimas lietuwystės traukiasi per ketwirdalį amžiaus no ŭaiko, kada waldžia nedalytinai į rankas rusu perėjo wietinėje administracijoje, nors mės ir nėku nenuskaitome wyresnybei. Jei lenkai yra spaudžiami už kaltes, tai mės esame prispausti dar ŭabiaus be jokios kaltės; iszpuola, kad negerai yra nuskalsti wyresnybei, bet dar pikcziaus yra nei jokios kaltės ant sawo siefos aeturėti. Ką mums žada ateituwėje? randame užtenkanczius paaiszkini-mus wyresnybiniuose ŭakraszcziuose ir kaŭbose perdėtinu waldžios: wienybę kaŭbos, tikėjimo ir kulturos, t. e. reikaŭauja no musu iszsižadėjimo kaŭbos, raszlawos, kulturos ir wisko ant ko stowi tautystė, ir tokį reikaŭawimą drįsta tie begėdžiai dowana wadinti! tolaus žada mums džiaugsmą ir meilę cėsoriaus, jei mės ant jo paliepimo tuojaus tautiszkaiz iszmirtumėme; Dniewnik Warszawos dar žada apdowanoti mus pŭtais tundru ir kietą kumszczią kaipo užmokesnį už musu aukas. Isz džiaugsmo cėsoriaus nėra mums naudos: jei įsiai džiaugtuosi, tai matomai musu myryje tiktai sawo naudą mato; pŭtu tundru nėks isz lietuwiu, rokuojant jau ir tokius pārsidawėlus kaip Muraszka, Botyrius, Migtowara, kolek jie skaitosi už lietuwius, nėks geidauti negali; kietumą kumszcziu wėlei gerai pažįstame, o žinodami, kaip jos skaudžiai ir neteisingai mums kerta į sprandą, lyginai nėkada geidauti negalime. To paczio no musu nori ir wokiecziai, wienok iktuo-ŭaik nedraudžia mums patiems sawo spēkomis ginti ir kelti sawo tautystę, raszlawą, kulturą, neskiria mus prie dalinimo ir medegiszku gėrybiu wyresnybės, dėlto czionai padėjimas lietuwiu ekonomiszkas, politikiszkas ir kulturiszkas daug augszciaus stowi nekaip Rusijoje. Už iszsižadėjimą tautiszko skirtingumo lygiai duotu mums sawo augsztesnę už rusiszką kulturą, kietą kumszczią sawo rankos nesykį iszbandytą ant sprando kaimynu; duotu ir pŭtus waisingesnės žiamės, nės nors Auropoje tirsztumas gywentuju wokiecziu yra didesnis kaip Rusijoje, bet ne per seniai jie ŭaimėjo pŭtus Aprikoje ir Australijoje, kaip naujokynę Kameruno, žiames Luderitzo, arkipe-ŭagą Bismarkio ir žiames cėsoriaus Wilimo. Dėlto be pageŭbos Dniewniko nėkaip mės suprasti negalime, kodėl tokie pat žadėjimai rusu galėtu buti mums mielesni ir naudingesni už tą patį užmokesnį wokiecziu nž musu tautystę. Pagal musu supratimą, jei neteisingumas skaudus Wokietijoje tai jis skaudus lygiai Rusijoje, kaip skaudus butu ir Grenlandijoje. Jog ant meilės daužanczio be priežasties mus per antausius, wis tiek kas įsiai toks yra, pasitikėti negalime, tai suprantama yra kožnam. Užpernai iszduota Rusijoje įstatymus

literariszkus, tarp kuriu yra uždraudimas siundyti wieną tautą priesz kitą ar wieną tikėjiną priesz kitą; jei wienok matome augantį siundymą rusiszkuose ŭakraszcziuose priesz wisas swetimas tautas ir tikėjimus, matomai tie įstatymai draudžia tiktai siundytiemsiais taisyti meŭagyste, rusiszku raszėju. Kur-gi weda tokie merai ir siundymai? Isz tokiu siundymu žydu iszdygo keletą metu atgal ž y d o b i t j e Warszawoje ir nekuriuose mestuose Mažos ir Naujos Rusijos. Sziaudien labiausiai siundo lenkus ir wokieczius Priebaltijnėse rėdybose. Tamsus skaitytojai negali suprasti neteisybės raszymu, nės siundomojo ir nepažįsta. Pažimau asz wieną studentą rusą isz kaukazo Warszawos uniwersitėte, kuris man rodė gromatą no motynos, kur mylinti motyna klausė sunelo, ar dar žnogėdžiai lenkai jo nesuėde! Prie pŭtinimo tokiu tendenciju tarp rusu, ar-gi galima, idant jie kada norint butu teisingais deli awuncijawotu? Jei Lenkijoje, kur rusu yra mažai, negali buti p o l a k o t r i o p a n j e, wienok nėra negalimu, idant neatsitaktu to tenai, kur lenku mažai, kaip Mažarusijoje ir Baltarusijoje. Lietuwiu kaipo tautos ŭakraszcziui iszsiuo-ŭaik nesiundo, dar apsieina su pykimu, nės wisai užgynė ju esybę garsindami nėra moksliszkaiz, kad Lietuwa tai žiamė no amžiu rusiszka; o lietuwiams ir atsiliepti, kad jie dar neiszmarė, nėra kur. Rusija per sawo ŭakraszczius garsina sawą apgynėją smulkiu gaiwaŭu, bet no ko ji juos žada ginti? Pŭtiktu ŭabiaus ginti sawo paczius neteisingumo, no sawo prispaudimo, nės tie tarp rusu yra didesni nę kaip tarp kitu galimu neprateitu smulkiu gaiwaŭu. Jei nespaudžia teisybė smulkiu slawiszku tautu, kaip czeku, chorwatu, rutėnu, serbu ar montenegrynu, tai dėlto kad waldžia rusu tenai nesieku, bet kaip butu tasyk, jei ju ranka ir tenai pasiektu? atsakytu žinoma, kaip atsako sziaudien ant kaltinimo swetimu už prispaudimą lenku, kad padėjimas szios ar tos slawiszkos tautos, prispaustos geradėjystėmis Rusijos, tai naminiai dalykai walszijos ir apie tai nereikia kalbėti, idant nepiktinti kitu. Taip kaip yra sziaudien, prie szios dienos etikos Rusijos wyresnybės, widuryje walszijos turi augti neužkanta ir autagonizmas tarp waldanczios tautos su ja reprezentawojanczia wyresnybe ir tarp skriaustu swetimu tautu walszijos. Waldanti tauta dėl už-ŭalkymo sau naudingos, nors neteisingos supremacijos ir tolaus negali palauti siundę swetimus gaiwaŭus, o tiems paskutiniems pasiŭeka tiktai rolė airiszku Moonlighteriu. Ar tie baisus ir nenaudus ŭaikai ateis? atsakymas ne no musu paeiti gali: eilės neteisybiu gali pagimdyti abejonę skriaudžiamuju, no ko iki trozkiniai pagežos dėl skriaudėju yra tikta wienas žingsnis. Įpirszintasis jau nežiuri į iszeigą sawo darbo. Szwiete neteisybė galima, bet negalima yra prisakymus harmoniszko gywenimo sistematiszkai mynioti ir tokią anomaliją už padėjimą gywenimo ŭaikyti; ateituwė smarkiai atkerszyju už stumianczias mynias neteisingumo. Kas-gi tik amžį atgal galejo sakyti, kad nuubaginta Airija sziaudien bus pancziais ant galybės turtingos ir galingos Anglijos? Ateiti turės ankszczius ar paskiaus ŭaikas rokundos ir atmokesczio už neteisingumą

Rusijos; tie laikai laikiami prispaustuju gali ateiti greičiausiai, jei tiktai prispaustieji greičiausiai akis savo atmerktu ir reik to kelus suprastu; prie szwiesos ir ginklai Moonlighteriu nereikalingi. Szernas.

DU SUSIEDAI IR RADINYS.

Po welyku wieną sau kartą,
Kad jau, kas reik, laikuos atarta
Ir užsėta ir užakėta
(Bet czion neminėsiu tą wietą),
Kreiwalupis ir Sziurksztliežuwis
Ejo, kur dirbos twirtakruwis, —
In didi, apkuoptą juom, męstą.
Priesz szwisiant, let paukszcziai negiesta,
Kaimynai ženg ir snekuczioja,
Kreiwalupis užgaun ką koja,
Užgarts daigts cziajau sudzinga:
Sztai maszna, o taip pininginga!
Kurį greit tuo grybzt isz paplenczio
Ir szmukst! nekadėja už anczio;
Kalbą tpat wél tolaus warę;
Ką draugas regęs: „tai rods — tarę —
Kad laimę kui taikos, tai kas kits!
O! guliwa tart linksmi: lobs ryts.
Puikus ryts!... nės daugkart ejowa,
Wis nęko — rods, dar laimėjowa!” —
Kreiwalupis ant to nutyli,
O jogei eit dar tur pusnyli,
Kad jieszkoczius koks neatsiwytu,
Abu patruk kelu menk mintu.
Nors tolo tas buwo dwifanwo,
Bet szirdi jau baimę netrauko.
Dar ein ir tyl abu mus kumai;
Keluks wed kur rewai ir ..rumai,
Ten-gi kaftnai szaip ir taip skrosti,
Wos ką ugnia tartum nekosti;
Wirszop ažuolai ir lazdynai,
O žiamiaus želwės ir skirpstynai....
Jau pauksztelai pradęd czublęti,
Kumai tylę ir ims kalbėti.
Sziurksztliežuwis: „tu tiek tieko....
Na, bil laimėjowa, be gręko
Tikos gerai”. Tad Kreiwalupis,
Kurio szirdi lyg raiko skupis:
„Toj kalbcj tas žodis — surinka —
‘Laimėjowa’ wisai netinka!
Sakyk tiesiok taip: tai laimėjai —
O kalba nebus tuszti wejai”.
Kuriam nenaudingai prabylus.
Susęds nulusta ir tamp tylus;
Eina sau keluku wingiuotu,
Abudu sznypsztuoj ir dirb protu.
Sztai isz netycz dewyni striokai —
Du už akiu nera burlokai.
Tad kums Kreiwalupis suszunka,
Kurio net jau kelinės smunka:
„Kup mamą myliwa ir tęwą,
Brotau! dar tai rods prapuolęwa!” —
Sziurksztliežuwis, jo sunaus podis,
Tar: „p r a p u o l e w a — netink žodis,
Bet sakyk tiesiok: ‘tai prapuolau’!
Dar su iew, laikykies, szyksztuolau!
N’iszmaniau pirm, man ką kalbėjai,
Iszties, dar regiu, kad laimėjai”. —
Ką taręs, kiek druts szulin nęrę;
O szis nespėj wagys nutwērę;
Nenorint iszsyk pasiduoti,
Tuo pikti gudžinai barsdoti
Antausius nabagai apkausto
Ir kischenes, paszones krausto;
Radę maszną piningu didę,
Lyg žuwiu apszcziai pasibridę,
Dumblini ir szlapi burlokai
Sau trauk kaip teisingi wyrokai
Drąsiai atgal, isz kur paėjo.
Kreiwalupis apkułts gulėjo,
Kol gawo swyrnot namon spēką.
Taip radinys nuėj’ per nęką!

Sziam gryžtant koja už kojos,
Sziurksztliežuwis wartuos szypsojos....

Ir szįdien ant szwieto taip dedas:
Tas giriams, kuriam gerai wedas;
Kol laimėj, trauk kožnas prie sawęs,
O nelaimėj: e! tuszczia tawęs!!
Wól-gi [nededant i kischeniu)
Daug yr ir tokiu besmageniu,
Kajp Kreiwalupis: kol laimę szwieczia,
Augsztyn galwą lyg kibszas rieczia,
Draugu wargingu nepažysta,
O nelaimėj brolais szaukt drysta!
Szerenga.

UGIS ŽMOGAUS.

Moteriskės doriszkos ir dwasiszkos ipatybės. Kas atsieina jos doriszką ir dwasiszką ipatybiu, tos apsieiszkiu no ankstybos kudikystės juokrose ir zabowose, kokioms ji prajautingai atsiduoda. Pereidama i subrendimą anksčiausiai nekud wyriszkiis ji tai pameta, nors waikiai jos amžio dar tuomi džinginas, su kuriais ant wienu ar dwieju metu ji nerupiai arba bent be guodos pasielgia, kuri jausmą pereina baimingumas. Mokinimas ir gywenimiszkas padėjimas, i koki ji papuola, iki žinomam rubežiui kontroliuoja ar paslepia jos paproczius, bet nekumet neistengia iszdildyti i aki puolanczią wirszesnybę jos doros už jos dwasiszkas ipatybes, sulyginant su wyriszkiu. Esybiszškai tikinga, jos tikėjimas prisitaikina bewaik prie wisu paprastu atsitikimu gywenimo; nors ji pasimato daugiur apsigawusi, o wis-gi ji yra lukestinga. No seniausiu gadyniu buwo pasergęta, kad jos kersztas, labiausiai jeigu paeina isz pažeistos didystes, nėra nuraminamas. Daug daugiau negu wyriszkiiai ji mėgia papuoszalus drapanu. Jos sąprotawimo galybė yra mažiaus stipri, nors jos jautimai yra asztresni, juk ji pakela skausmą su didesne rezignacija negu wyrai. Jos apsudydymas nėra wisumet lygswarume ir tankiai susikraipo per perwirszyjimą jos jausmu. Tuli taria, kad tos doriszkos ir dwasiszkos ipatybės, kokios joje apsieiszkia, sulyginant su wyriszkiu, turi atsineszimą i phręnologiszką wirszesnybę moraliszku ant intelektualiszku dalu smageyucs.

Fyzyjologas, kurs taip yra prispirtas snekėti apie konstitucijiszką ir dwasiszką netobutumą moteriskės su džiaugsmu gręžiasi no sausu iszgalu statistikos ir anatomijos prie giminės ir draugijiniu atsineszimu, nės czia jos gazišos ipatybės apsieiszkia. Ant galo sawo ilgo amžio sumaiszyto su palinksmimimais ir nelaimėmis, kiek kartu senukas sukrutintas iszapžysta, kad nors wisos kasdieninės gentystos ir isimylėjimas jo karjeros pasibaigę susirupinimais ir nutautimais, moteriskę jo jaunystos dar tebėra jo draugu. Szwiete, kuriame wiskas regisi praewa, jos meilė wienu neatsimamė; werna jam ligoje ir sweikatoje, nelaimėje ir pasigęwėjimo, werna adynoje myrio. Kada geismai, kokie jam rupėjo darbyweiksluose metuose, prauwo, arba jei iszspildė, dabar jam nėra kuomi kitu kaip weltumas, kurs wargiai jo mislis pritraukia; kada, silpname gale jo amžio, wiskas darosi jam naszta, ir pereinanti kitu sujuszimai negali sukeldinti jo akywumą, garsas anu małdu wis dar girdisi, kurias jo nepalankus liežuwis pirmiausiai iszmoko ant motynos kelu. Itustunas, szyksztuoklis, kietaszirdis, akylus, wisi lygiai turi pripažinti, jog moteris buwo ju pirmu ir yra ju paskutiniu draugu.

Pramanytos gadynės gywenimo. Reikałai draugijos atwedė irengimop pramanytu gadyniu žmogaus. Daugiose walstijose pirmas pažintas pakrutėjimas gemało priimamas yra už gadynę, no kurios prasideda nepriegulmus gywenimas, ir 21mi metai yra užwirtinti kaipo metai subrendimo.

Ta tiksli rokunda atsako mėriui labai gerai, bet ji neturi to fizyologiszko paženklino, koki paprastai priimame, nės nesupoła su didele atmaina budo gyvenimo. Isz metamorfozu, kokią mės pereiname, paskutinėji iwykstanti subrendime, kuri atskiria tikrai vegetatywiszką no reproduktywiszkos gadynės gyvenimo, yra, prie aplinkybiu atsitikimo, iszėmus pasigawimą orinio kwėpawimo prie gimimo, wiena tik swarbiausia. Atmaina, kokia tuomet iwyksta, nėra mažians pažymėta kaip kad pereigis i tobulą padėjimą pas inzektus. Staigu iszsilankstymas igauna naują phazą, ir su fiziszka atmaina atsakancziai atsitinka atmainos dwasiszkuose gabumuose — mandagumas ir moteriszki jausmai wienoje lytyje, drąsa, jausmas garbės ir wyriszkos ipatybės kitoje, gabumas sawy tarpinės meilės abiejose. Juk ir tarp gywuolu prie tu pacziu iszlygu pasirodo analogiszki apsireiszkimai, nors mažians aiszkiu budo.

Igriebimas wejetatywiszkos gadynės gyvenimo. Žmogiszka weislė nepadaro iszėmimo no pastebėjimo seniai padaryto, kad nereikalingas prailginimas wejetatywiszkos gadynės gyvenimo i reproduktywiszkąjį eina ant kasztu szitojo. Taip pat kaip medis perpildytas lapynais turi tik menkai žiedu, taip ir meilė smaližawimo ir epikurėjiszko gyvenimo yra tankiai paženklinta negabumu.

Łaipnsinė atmaina dwasiszku ipatybiu. Iki 14tam metui žmogus gywena dėl sawęs; jo prajautos nori ganėdinimo tik dabarnykszczui reikalui, ir tie reikalai daugiausiai yra sumegzti su jo wejetatywiszku iszsilankstymu. Po tos gadynės jo gyvenimas prideria ateitinei, ir yra susineszime su weisle. Su tomis augsztesnėmis iszlygomis nauji geismai susizadina; łaipnsiszka iszsilanksto dwasiszka galybė, ir lygswarybė pasidaro per pasididininą žinios ir pasidauginimą patyrimu; beje ir dabar dwasiszkos ipatybės, łabiausiai pažymios, yra tik iszplatinimu tu, kuriu sėmno gali buti sujieszkotos prie pirmos brėksztos iszminties, ir tai pat gali bnti pasakyta juk ir apie musu protiszkus ispuđzius.

J. W. Draper.

AMERIKOS SZINKORIAL.

Pas mus, Suwatku rėdyboje, žmonės patys san renka gmino sudžią, waitą, łowininkus ir kitus mažesnius urėdininkus. Czia man nėra ką aiszkinti skaitytojui, koks tai swarbus dalykas iszrinkti sudžia ar waitu gerą ir padoru žmogū. Jeigu žmonės iszrinkis sudžia nedorą žmogū, kuris žiuri tiktai, kad kuomi łabias sawo delmoną pripildyti, tai kiek pikto padarys toks sudžia per tris metus: jis nežiurės teisybės ir kaltins wisumet neturtingą, nors tas bus ir nekaltas, o teisins turtingą; jam neskaudes szirdies, jei nuplėsz paskutinius marszkiunius no pawargėlo. Waitas taip pat atlieka daug swarbiu dalyku ir, jei bus nedoras žmogus, gali dang pikto padaryti. Wienok daugumas žmoniū, rinkdami urėdininkus, apie szitai nei nepamislyja ir gawę po stikleli, kitą, arėtkos no kokio ten pasileidėlo, duoda balsą už jį; žiurėk paskui waitauja tas girtuoklis, kuris daugiaus apgirdė. Tas pats žmogus, kuris iszgėręs kelis stiklelus arėtkos, renka ant sudžios ar waito koki pasileidėli, dažniausiai szaip su žmonėmis gerai gywena ir nėko pikto negeidžia sawo artymui. Dėlko tai taip destiasi? Žmogus czion daro toki baisu darbą dėlto, kad jis nesupranta gerai, ką jis daro; jis neapsimislyja, kas isz to bus, nesusipranta, kad, jei waitas ar sudžia, kuri jis rinko, bus neteisingas ir padarys daug blogo, tai czia ir jo bus kaltė, nės jei jis butu nerinkęs to žmogaus ant urėdninko, tai jis gali nebutu buwęs urėdininku, tai-gi nebutu galėjęs nei tu neteisybiu daryti. Pas mus rinkti urėdininku sueina dau-

giausiai tik ukininkai, kurie turi už ką iszsigerti, ir kad suprastu wisą nedorumą sawo to darbo, tai iszsigėrę už sawo piningus nepriimtu kito czesnies. Tai-gi priezastis tokio pasielgimo — žmoniū tamsybė.

Panaszius, tiktai dar bjauresnius, atsitikimus mės randame ir Amerikoje, kaip raszo Contemporary Review No 4. Czia dažnai pasitaiko, kad, reukant urėdininkus, didztuoziai netiktai apgirdo žmones, bet ir piningais paperka. Amerikoje dabar labai dauggalinczius pasidarė szinkoriai, kurie wisi eina isz wieno. „Kareziama, raszo Parson laikrasztyje 'Atlantic Monthly', iszuaikino musu dideluose mēstuose wisokias politikiszkas partijas ir dabar wietinės urėdytės priguli no kareziamos. Wyriausybė gali wadinti demokratiszka ar republikoniszka, bet isz tikro ji nei szokia nei toka; reukant urėdininkus agentai sznekia žmones rinkti lyg demokraatą ar kitą ką, bet isz tikro jie szreikia žmones rinkti tokius wyrus, kurie patinka papirkusiems juos szinkoriams”.

Galybe Amerikos szinkoriū nesimažina, bet kasmet wis didina. No 1860 iki 1870 m. Sawienyose Walstijose žmoniū pasidaugimo ant 22 procentu (ant penktos dades su wirszumi), o gėralu daugiaus iszgėrė ant 44 procentu; per kitą deszanti metu, 1870 - 80 m., žmoniū pasidaugino ant 32 procentu, o gėralu iszgėrė daugiaus ne kaip per aną deszanti metu ant 72 procentu; bet nekiekwieną geratį lygiai gėra: wyuo po 8 metu iszgeria ant 12 procentu daugiaus, aretkos keturiszyk tiek daugiaus ne kaip wyuo, o alaus 8syk tiek kaip aretkos. Liepos mėn. 1886 m. szinkoriū, turinziu patentus, buwo 201.000 o 1886 m. ju buwo 210.000; wienas szinkorius parama ant 275 gywentoju. Jeiga kiek wienas szinkorius papirktu tik 6 žmones, tai ir tuokait szinkoriū partija turėtu 1.200.000 žmoniū, kurie giutu reikalus szinkoriū!

Žmonės, kurie nori gero dėl sawo tėwynės ir kuriems brangi žmogaus luosybe, tuojuos uztemyjo tokią szinkoriū galybę ir pradėjo rupintis ją sumažinti. Atsirado dauge. Iis žmoniū, kurie pradėjo reikalauti, kad waldžia uždraustu prekauti gėralus, ir jau 50 metu atgai nekurius walstijos (Maine) iwėdė tokius istatymus. Czubo sawo knigoje Maine Liquor Law iszskaito, kad 1856 m. tokiū žmoniū, kurie reikalawo, kad gėralu prekystė butu uždrausta, buwo ant 322.000 daugiaus ne kaip tokiū, kurie nenorėjo tokiu istatymu, ta misos taip greitai iszsiplėtauo dėto, kad apie 1840 m. atsirado daug draugyscziu, kaip antai 'Blaiwystės suns' ir kitos, kurios ikalbino žmonėms, idant eitu priesz szinkorius. Bet no 1854 m. uždraudimas gėralu prekystės buwo sulaukytas, nės tas metais waldžia pateko republikoniszka partijai; per 25 metus wieszpatawimo szitos partijos gėralu prekystė, kaip pripazino patys szinkoriam ant sawo susiwažawimo, 10syk pasididino. Wienok norintieji uždrausti gėralu prekystę neperstojo dirbę; kongresas wis prieszyjosi ir neketino iwesti istatymus, draudžianczius gėralu prekystę, sakydamas, kad kiekwiena walstija gali pas sawę iwesti; partija-gi, reikalaujanti tu istatymu, iszrėdo kongresui, kad, jei wiena walstija iwes uždraudžianczius istatymus, tai szinkoriai parwezsz gėralus isz kitos walstijos, kur neuzdrausta gėralu prekystė, arba ir toje paczijoje walstijoje, kur uždrausta prekystė, yra daug arėtkwariū, kurias wyriausybė daleidžia itaisyti, tai-gi isz tu arėtkwariū slapczia pardawinės gėralus. Ant galo tie žmonės matydami, jog nėko negali padaryti, susiprato, jog dėlto, kad kowoti gerai su organizuota szinkoriū partija, reikia ir jiems padaryti organizuotą partiją, kuri wienytu wisus tuos, kurie reikalauja draudžiancziu istatymu.

Pagal užmanymą draugystės The Good Templars 1869 m. rugsėjo mėn. susirinko Čikagoje kongresas tu žmonių, kurie nori, kad gėralu prekystė būtų uždrausta, ir isteigė komitetą, kuris turi wisus juos wienyti. Bet wis-gi ju darbas rjo labai palengwa ir 1880 m. jie už sawę gawo tik 12.000 balsu. Bet sztai 1882 m. jie susiwienyo su moteriu krikščioniszka draugyste ir no to laiko jau darbas jiems sekasi. Kad parodyti, kaip jiems dabar sekasi dirbti, asz pasakysiu kelis žodžius apie tą moteriu draugystę. Priesz Kalėdas 1873 m. meste Gilsboro wdstijoje Ohio susirinko daugybė moteriu ir reikalawo, kad gėralu prekystė būtų uždrausta ir wisos alinyczios ir kareziamos uždarytos; 250 kareziamu buwo tuojau uždaryta, bet ne ant ilgo; kaip tik nutilo tas žmonių sujudėjimas, szinkornai wėl pradėjo prekiauti. Wienok smagios Amerikos moteris nelowė dirbusios; pagal užmanymą Jennės Willing 1874 m. buwo isteigtas moteriu tautiszkas susiwienyimas wialwystės, kuris dabar turi apie 150.000 žmonių. Laikrasztis to susiwienyimo The Union Signal, iszleidžiamas p. West, iszeina daugybeje ekzemploriu ir labai iszsiplatinęs po wisus kampus Suwienytu Walstiju; tas susiwienyimas iszduoda ir szaip dar daug kningelu, laiszkelu, kuriuose jis kalbina žmones reikalauoti uždraudimo gėralu prekystės. Anot sekretoriaus to susiwienyimo ponios Binell jam gana gerai sekasi platininti sawo pažirus. darant waių draugystes: iszneka tiems waikams, kurie paskui pripraszo tėwus negerti. Dar geriaus turi sektiesi toms moterims platininti sawo nuomones per mokslinyczias, jos iszswedžioja, kał mok ławietėse reikia iszgulditi fizijologiją ir hygijėną (mokslus, kurie parodo kaip minti kunas ir kaip reikia užlaikyti sweikatą), ir parodyti, kaip gadina sweikatą žmogaus girtuoklystė. Daugybeje walstiju jau ir mokina tuos mokslus ir szitai, žinoma labai naudinga. Padedant moterims, gėralu prekystės uždraustojams darbas sekasi: jau 1884 m. jie gawo 150.000, o 1886 m. 300.000 balsu; laikraszcziai ju dauginasi ir labai platinasi; iki 1884 m. jie turėjo tik 12 laikraszcziu, o 1886 m. jau 200 laikraszcziu, isz kuriu labiausiai iszsiplatinę: Voice, kurio iszeina 100.000 ekz., Union Signal, Witness ir kiti.

Gustavson, no kurio gautos szitos žinios, sako, kad partija norincziuju uždrausti gėralu prekystę daug gero padarė ir jog negali abejoti, kad ji dar daug ir padarys: anot jo, uždraustojai girtuoklystės padarys daug gero sawo krasztui dėlto, kad prie ju priguli wisi tie, kuriems rupi žmonių geras, t. e. tie, kurie reikalauja, kad darbininkas gautu geresni pėną pagal sawo darbą, kurie geidžia, kad platinuosi apszwaista, kurie reikalauja, kad moteris turėtu tas pacias tiesas ką wurai ir prieszinasi, kad žiamė netektu i rankas didžtureziu ir tt. Man rodosi, kad sunku daug ko tikėtiesi no tos partijos; ji prikalbius gerai elgtiesi szintą, tukstanti ar ir kelis szimtus tukstancziu žmonių, bet abelnai ji nedatirs to, ko ji nori. Asz czia pacziai neraszysiu, dėlko asz taip mislyju, pridursiu tik kelis žodžius. Dėlto kad žmogus neparsiduotu, taip sakant, su kunu ir duszia didžtureziui, dėlto kad jis pats guletu pagal sawo iszmanymą daryti ir, renkant urėdininką, paduoti balsą už tą, kuri jis laiko geresniu, butinai reikia, kad žmogaus kas dieninis kėsnis duonos nebutu rankose didžturezio. Iki žmogus medegiszkaı nebus aprupintas, wisados badas priwers ji už piningus tarnauti tam, kuris ji tuomi tarpu iszgelbės no bado. Negana to. Žmogus, ir turėdamas gerą užsilaukymą, gali dažnai daryti pagal kito norą ir gali labai blogai elgtiesi tiktai dėlto, kad jis nesupranta, ar blogai ar gerai daro. Pas mus, Suwałku rėd., renkant urėdininką,

susirenka ukininkai, kurie gana gerai užsilauko ir kuriems piningu nėkas neduoda, bet tiktai pamyli arėka ir alumi; pamyłetas žmogus, užsigėres ir nesuprasdamas gerai, ką daro. klauso kitu: „Ar tas ar tas, mislyja sau, bus waitu, wis tiek dėl manęs“, arba: „tai ką, ar negeras žmogus, kad jis taip gražiai su mumis apsieina“. Czion, sakau, negana turto, reikia dar žmonėms wokslo, apszwaistos, reikia, kad kiekwienas žmogus gerai suprastu, kaip jam kiekwieną syki reikia elgtiesi ir tt.

Dabar dažnai iszgiristi skundą, kad žmonės girtuoklauja kad neskaito laikraszcziu ir kningu. Tiesa, skaityti kningas daugumas dar nepripratę, bet dangelis negreitai dar nei pripras. Kaip gali norėti, kad žmogus, nuilsęs no darbo, turėdamas tik kelas walandas dėl atsilsio, imtuosi skaityti laikraszczius; tam žmogui gela wisus kaulus. o jis žino, kad parėjęs namon ras bewaik alkauą apdriskusią szejimyną, kuri lindo kokioje ten bakuželėje, kur rodosi ir gywuoli baisu butu laikyti; žinoma toks žmogus greicziaus eis in kareziamą pasigerti ne kaip namon skaityti: pasigėres jis nors per kelas walandas nejaus sawo nuilsimo ir sopulu, užmirsz wisą sawo nelaimingą gywenima. Dėlto kad žmonės negirtuoklautu, reikia pagerinti ju buwi. Kada kiekwienas žmogus tures gerai ką pawalgyti, nebus apdriskęs, kada gywens gerame kambaryje, o ne kokioje ten baisioje bakuželėje, kada jis bus nors sziek-tiek apsiszwietęs ir padirbęs turės gana laiko pailsėti, pwsiskaityti laikrasztį, kningą, pasiwaukszezioti, nueiti i teatrą, žodžiu kalbant, kada žmogui nereiks nuolat, kas mielą walandėlę, lieti sawo prakaitą, kad papildyti didžturezio delmoną, tuokart nereiks maikinti gėralu; tuokart žmogus gers alu, arėką ir kitus gėralus, bet negirtuoklaus, uės jam bus smagu ir kitąp praleisti laiką. Paikniame dabarnykszti apszwiestą žmogų, kuris papratęs skaityti laikraszczius ir kningas; pamėginkite atimti no tokio žmogaus wisas kningas ir laikraszczius, ir pamatysite kaip jis tada gywens; jam bus nesmagu, nuobodu ir ilgai jis taip negalės gywenti: jis be laikraszcziu ir kningu taip pat negali apsieiti kaip girtuoklis be arėkos.

P. Lutas.

ISZ LIETUWOS.

PASWALYJE, Panewėzio paw., rėndasi sėriniai szaltiniai, gydanti no saugėlos [romatizmo]. Mineraliszki wandeniai randasi Druskininkuose, Birsztonuose, Ugionyse ir kitur Lietuwoje.

SEREDŽIUJE ant Niamuno kranto, Kauno rėd., gegužės mėn. sudegė rumas dwaro, prigulinczio Žylinskiui. Nors už tą rumą buwo ugnapiningiai itraukti, wienok yra blėdis didelė. uės sudegė ten drauge rinktuwė kningu no kelu tukstancziu tomu labai retu ir brangu su arkywu.

DOINA WOJE klebonas užsakė, kad renka senowės dalykus, kirwelus, bronzinius dalykus ir tt.

Klerikalai Lietuwas žada iszleisti Prusuose kas mėnesi laikrasztį po antraszu 'Szwiesa'.

Arti Jurbarko ant rubežiaus Prusu yra upė Szwenta itekanti i Niamuną. Jurbarkas su apigardomis priguli skarbui ir ten gywena kaipo majorate growas Wasileczikowas kuris be žimos waldžios pardawė wokiecziams gabalą žiamės prie intakos Szwentos i Niamuną. Jie iszkasę tą žiamę padarė uostą dėl walcziu ir priskyrė prie Prusu. Pasidarė didelis truckszmas dėl užwaldymo rubežiaus, atłėke ten komisija isz Petrapilės ir isz Berlyno ir gen.-gub. Kochanowas isz Williaus.

Naujas budas užgynimo wogti malkas, tworas ir tt.: paėmę iszgrėžia skylę malkose ar kartyje ir ipila keletą szwuiw parako, dailai skylę užklynyję. Kaip wagis tą malką

ikisza i pecziu, peczius plyszta ir troba užsidega. Taip jau musu kraszte atsitiko.

Kauno rėdyboje netik bėdnesniuose pawiecziuose, bet ir Panewėzio paw., pagarsintame isz geros žiamės, reikalui prastai eina. Czia daugelis bajoru užstatė jau sawo tewiszkes Wilmaus Žiamiszkam Bankui, nės negalėjo iszlaikyt mokėdami ant metu po 36 procentus no szimto. Yra ir tokie, ką moka po 48 procentus! Bajorai brenda i skolas netik per pokylus, jaunimus ir tt., bet ir per kazyrwimę (wyr'ai tankiausiai łozsia 'wind', o bobos 'bzik'), kuris yra kasdienine zabowa bajoru, urėdininku ir apszwiestuu! Czia neiszgirsi protingos kalbos, tik matysi žimones girtus' muszanczius kwortas ir sznekanczius apie mergas. Ta intelligencija! Kiti wėl kazyromis laimėtus piningus pawu kauja bažnycziai. Kas-žin ar ir tokie piningai gali but Diewui malonus?

K r a k i n a w o s parapijoje, Panewėzio paw., tapė uždėta draugystė užsilikanti no rukymo tabako po wardu 'Koterja niepalęcyh' dėl pametimo to bjauraus budo kenkianczio sweikatai. Žinoma toji blaiwystė platinasi tiktai tarp intelligencijos lenkiszkos. Lietuwiniukai senowiszkau besiėlgdami sako: 'Kas pypkę ruko, atmen Diewo mukę', tai gird szwenta žolelė!

Apie K r e s l a w ą, Widbodės rėd., yra labai didelės girės, kurgywna gudai newisumet prisilikaikanti krikščioniszko tikėjimo. Žmonės ten neina i cerkwę inti szlubo, bet pasimylėjusi pora apeina trissyk apie puszi ir raisztis moterystės jau gatawas. Paskui swodba prasideda.

Szta teisingumas musu urėdininku. Urėdininkas isz mēstelo K. sutikęs bėdnę žydą parduodanti silkes kaime paėmė no jo prispirtinai 30 silkių, o tai delto kad neturėjo bileto ant prekybos. Žmonės sako, kad urėdininkas gerai padaręs. Jei wienok žydus bileto neturėjo, iszpuolė jam liepti nusipirkti, o ne bėdnę žmogų szitaip nuskrinausti, kuris wisę uždarbi turėjo atiduoti, nės taworę ant bargo ėmė. Mat pas mus urėdininkai yra tik dėl wogi-uo!

RASEINIAI degė pernai 4syk, o szimet jan 2syk. Isz priežasties didelo gaisro 1865 m. gywentojai mēsto itaisė gaisrinę sargybą, nupirko tryszkynes, arklus ir tt. Tuomi tarpu palicija paėmė arklus dėl wazinėjimo, sargus dėj wawalyjimo cziabatu ir kaitimo 'samowaru'. Maszinos užrudyjo. Gaisrui kilus negali žinoti, kur yra arklai, kur sargai, maszinos ir tryszkyinės sugadintos. Ir mēstas kaip degė, taip ir dega. Ir piningai renkami ant gaisrinės sargybos tirpsta rankose palicijos. Mēszczonyš nečrysta teisybės jieszkoti, nes palicija padarys wienus wagymis, kitus socialistais, treczius padegtojais, ir sukisz i kalėjimę. Ką norėdama palicija daro, o žimones pasiduoda.

Girdabiai wėl haiko prie sawęs medszargius, kurie jiems szimtą rublu moka už priėmimą tarnystėn. Žmonės noringai tai daro, nes paskui gali be koronės girę wogti, ko girdabys nusiduoda nematęs. Kaip tik girdabys neturi ar arklų ar wėžimo ar ko kito, wisi medszargiai susideję turi jam nupirkti. Atwėža jam parszus, žąsis; prie kitu nepriima tokiu downu, nės jam gėda ėsq, reikia už tai nunanyti, kam duoti, beje jo tarnams, o tie paduos sawo ponui ir pasakys, už kokią nuodėmę tos downos yra. Tie wėl žinoma no sawo pono wagia. Jei girdabys nori dar daugiaus naudos no sawo giriniu tarnu turėti, slapta arklus ir wėžimę parduoda, o priesz medszargius skundžiasi, kad jam pawogė; tie wėl piningus sudėda ir sawo ponui nuperka ir arklus ir wėžimę. O bene tie urėdininkai kas-žin kiek piningu sudėda! Wiskas ant kwortu ir arėtkos pareina ir dar skolu padaro, o paskui isznesza anas iszeidami kur kitur,

palikdami aszarose newienę žmogų, kuris isz geros szirdies paskolino paskutini graszi. Musu žmonės iszmano, kad wyresnybė ir jos urėdininkai yra tik dėl skriaudimo žmoniui. O tai parėdkas geras!

Wisi dideli ponai nemažę baimę turi netik isz kalbos žmoniui, buk jiems paliks po 5 walakus žiamės, o kas bus likę, iszdalius tarp žmoniui neturincziu jos, bet ir todėl, kad wyresnybė sukasi apie paėmimą wisu giriu i sawo rankas. Sulyg sznuoluk ponus paskendusius skolose girės szelpė. Kas-žin ar dabai nees ju žiamė i dalis, kaip girės neteks. Isz tos priežasties kiti ponai skubriai pradėjo gires kirsti, kadągi jau nėko neturi. Kiti wėl ir szaknis iszkirto, idant laukus daryti. Kiti dawė dykai girę iszkirsti, idant tik ju žiamė netektu wyresnybei. Dabar mēs meszku ir wilku nebijome su wisu, nes nėra kur jiems dingti, tiktai bijome szalczio, kuris isz nepritekimo maiku kreczia mus kaip drugys.

Didesnės ukės krinta, nės jawai pigus prie brangių algu. O kadągi wisi pirkiniai ir remeslai priguli no ukės, ukiminkams nubednėjus mazai yra perkancziu ir duodancziu uždarbi rankpelnumas. Wisam kame yra baisus sastojimas ir waitojimas. Kromininkai ir rankpelniai wos tik diena ant dienos iszmiuta, szwietas yra labai suspaustas ir wisi laukia atmainos. Senieji žmonės neatmena tokio ekonowiszko sastojimo.

Sudiew moters ir wyr'ai tuomi tarpu! Asz ėsu tokis gywuolėlis, kurs wis, ir miegodamas, akis iszsproginęs žiuri. Kaip ką užmatysiū ar dieną ar nakti pranesziu juus; tik manęs nenuszaukite, nors mauo mēsiukė gardi butu. Asz dar per jaunus!

Zuikis.

PERSEKIOJIMAS MOKSLO MASKOLIJOJE.

Wis skaudesnės ir skaudesnės žimos pareina isz musu Lietuwos, dusaujanczios po jungu maskolaw. Wisi žinome, kad mums nei waldakungės newalė turetū sawo kabboje. Paskiausiamė łuke persekiojimas lietuwiszkuju kmingu pasieke toki laipsni, jogei zaudam atminėju waldakunges no žmoniui iszeimancziu po wisam isz bažnyczios. Szta paskutinėse dienose sulaukėme wėl baisią žimę, ludynczię apie tarnamasias geradrystes caro. Patėnyjo kraujagėringa waldzia, jogei per mokslą apszwiētę žimones nelauko jos pasę, bet prieszangi, gerai suprasdami wisas netėsybes jos, stengiasi numesti ją ir sudawadyti teisingesnę waldzię, negana to, kad pripildė S.byro katorgus geriansias wyr'as, negana, kad pralėjo kranję szintu apszwieszcziusios jaunuomenės, ryžosi szįdieu, bene regėdama sawo gulę, ant paskutinio žingsnio. Szwiežni iszietstasis cirkularas ministerijos apszwietimo užtaro kelę in mokslus m u ž i k u w a i k a m s! Mužika! nės apszwietę sunus tu wargdieniu, wisados tampa apgynejuis nuskrinausto wargdieniu, o carui yra geriaus, kad jie wisada tamsybėje skurstu ir diewą garbiutu! Tik tie bus priimti i gimnazijas, pagal tąji cirkularę, kurie galės užmokėti 500 rublu ant metu, beje 70 rublu i kasę, o kitus už užlaikymę, bet pirmiaus gimnazijos direktorius klausia, ar daug turi piningu ir ar galesi per wisus 8 metus užlaikyti sunu klasose, ir turi duoti paręszę, kad isztesės, — kita p nepriima. Priimtus seniaus ir ėsanczius paskutinėse klasose direktorius turi walę kožnoje walandoje pawaryti ir, kaip jau carosi, waro.

Toku budu Maskolijoje [podraug ir Lietuwoje] jan gana su mokslu, ir pasilieka mums dabar tik užrubežese jo jieszkoti. Isz tos priežasties szįdieu dėl Amerikoje apgywenusiu lietuwininku yra swarbiausiu už wisą itaisymas geros mokslawietės, i kurię ir isz Lietuwos galėtu waikus atlausti mokintiesi. Žinoma, kad Szenandorio lietuwiams is. puola tame dalyke kuomi daugiausiai pasirupinti.

J. Kalnėnas.

BENEDIKTAS SPINOZA.

Tai atsitiko 1657 m., dabar lygiai 230 metu atgal. Žydai didelės ir galingos parapijos 'Namu Jokubo' Amsterdamo meste, valnoje Ulandijoje, kur jie tukstaneziais buvo radę prieglaudą no kankyniu deginimo ant laužo ir no persekiojimu Inkwizicijos, ezion naujoje sawo tėwynėje staidu pakėlė baisiausią trucksimą ir ju wirszininkai ir rabinai elgėsi lyg pasiutimą gawę... Didis rabinas Izaokas Aboab, kuris kas nedėlę Gsyk widurnaktyj pabarstydawo sawo pražilusių galwą pelenais, apjuosdawo maiszu sawo strėnas, sėsdawo basas ant slengsnio namo ir aprandodawo drauge su szwentuju pulkais danguje iszardymą bažnyczios Jeruzolimoje, perleisdawo laiką no subatos iki subata; badaudamas ir melsdamas ir tiktai naktyj srėbdawo wirūją ir walgydawo fygas; tas sakau mētytas ir wētytas kabalistas, kuris iszwarė tiek Szedim (welniu) ir Ruchet Raim (piktą dwasiu) ir kelaudamas i sziaurinę Braziliją sawo burnos kwėpimu užkerėjo delfynus ir baidykles didžiamario jis dabar kerszyjo pusti i Szophar (ragą) ir szauktiesi prie neiszartino wardo Szadai [Wisagalingojo], idant perkunija sutrankytu i szmotelus atskaluną ir idant žaibai jiji sudegintu... Rabinas Saulus Marteira, didis Talmudo pažintojas ir scholastikos isknibentojas prie apskundoš raszto pridėjo daug žodžių isz biblijos ir isztarimu isz Talmudo ir Kabalos (mystikos), kurie wisi tikrai pyrodė, jog atkaklus pabėgėlis, kas mažiausia, turi buti užakmenuotas, jeigu jis ir dar tolaus prieszintuosi gryžti po szwenta karuna Dowydo... Rabinas-gi Menassė Ben Israel, tretysis pirmsėdytėje Bet-Din'o [bažnytinio tribunolo], kuriuomi džiaugėsi ir dydžiwosi žydu parapija, kuris dar tik 18 metu turėdamas jau tapė rabinu ir pažino lygiai gerai Talmudą kaip ir lotyniszka kalbą ir brėksztant mokinosi medicinos ir astronomijos, tas sakau abejingas kraipė galwą, suraukė sawo augsztą kaktą, ragino nusiraminti ir daugkart patarė jiesz koti pagtobos klastoje, wienok ant galo, kada wisi perkalinėjimai ir papirkimai nepasiseke, turėjo pripažinti, kad nepawelytina yra taip elgtiesi. Wisa parapija, kuri tarp sawo sąnariu skaitė daugeli adwokatų, daktarų, konsulu ir itekmingu pininguocziu, tame dalyke wienbalsiai sutikime buvo, jog ezion reikia druczini imtiesi ir stengtiesi pagal asztriansią istatymą; ji mat negalėjo, o ir pawelyta jai ne, buvo ramia akimi žiurėti i atsiskyrimą no jos žmogaus, kuris prie jos priklausė pagal sawo gimimą ir imonius. Ji gerai suprato, kad, jeigu kožnam bus pawelyta gywenti pagal reikalawimus jo iszmiaties ir pagal ikwėpimus jojo dwasės, synagoga atenamėziose gadynėse galėtu aptusztėti, kadagi nėks nesirastu, kuris ją imtu ant sawo pecziu, nesztu isz wienos walstijosi kitą ir jos szulus imusztu i žiamę wisose walstijose... Tarnai Wieszpaties mat jau no seniaj ižiurėjo, kad ten, kur bus pawelyta žmogui buti tiktai žmogumi, turės sugriuti milžiniszki trobesiai bažnycziu ir synagogu. Portugaliszki ir szpaniszki žydai Amsterdamo meste neturėjo sawo walstijos, buvo antru sykiu pragaiszinę sawo politikiszka galingumą — ir kas jiems liktu, jeigu jie nebeturėtu nei synagogos?

Ir skausmas ju dėl to prapuolėlo turėjo buti tuomi didesnis, kad nėksjō wietą neinstengė atpildyti; papykys ju dėl atkaltaus prieszingumo to drąsaus naujintojo turėjo pasiekti inszigimą be galo ir kraszto, jeigu jie nebasibaidė už gėdą, jiems ir bažnycziai Jehowos padarytą, wardan Jehowos atkerszyti ranka pasamdytu šlaptažudžiu ir krauju nusikaltėlo nymazgoti parapijos apgėdinimą... Jog žmogžudžiams nepasisekė ir wieszpats Diewas tuomi apreiszkė sawo pawelyjimą tam begėdžiu dar ilgiaus gywenti, idant jis susiprastu esąs paklydime ir metawotuosi, tame jie be

abejonės kalti nebuwo... Bet dabar ans atskalunas turi daryti pakutą, o jei ne, tai parapija ir Bet-Din bus prispirti griebtiesi už paskutinio, abejingo irankio, beje mesti ant jo Szammata, didyji prakeikima! O ant to il ai nenorėjo nei negalėjo ryžtiesi! Nės tas, kuri dabar turėjo akywaizdoje wiso szwieto iszswaryti isz parapijos Namu Jokubo Amsterdame ir iszmesi isz draugystės Izraėlaus ant wisos žiamės ir prakeikti baisiaja Szammata, tas buwo isz tikro brangiausiu, numylėtiniu parapijos, už kuri kožnas sąnaris kitais kartais butu sawo galwą guldęs. Jis buwo ju džiaugsmu, ju papuosza, ju wilezia, ju karuna iszeiwystėje — ju wiskas, ir jis turėjo no ju buti atskirtas — ne! jis pats, sawo wale, no ju atsitraukė, gyweno pagal sawo iszmanymą ir linkejimus, kurie prieszinosi paduoties papratimams ir rabiniszka talmudiszkiems prisakymams, ir ryžosi prie ju nebesugryžti.

25metis Baruch Ben Benjamin, kuris Amsterdame žydu parapijai padatė tiek nepaprastu rupescziu, o jos rabinams tiek skausmu ir perszos, buwo tame meste gimęs 24. dieną lapkriczio 1632 m. isz portugaliszko tewo ir mauriszkos motynos, kuri Szpanijoje perėjo i žydybę. Tėwas ir motyna galėjo girtiesi sawo didžiuniszka kiltimi, ir szimtą metu senas pergumens ju genealogiją rodė iki Dowydui, karalui Jeruzolimos, ir iki kalyfams Granados... Giminė de Espinoza buwo wiena tarp garsiausiu ir guodotiniausiu Portugalijoje ir Szpanijoje 15ame ir 16 amžiuose, gadynėje žydyjimo portugaliszkos ir szpaniszkos žydybės ir rabiniszko mokslingumo, t je tu gadynėje, kaip žinoma, antru sykiu atgijo hebrajiszka kalba, kurią paweldėjo isz biblijos ir prauaszu, pažymiai pasikėlė ir tie, kurie ją mokėjo, beje sargiai szwentenybės ir neszėjai Szėtros Diewo iszeiwystėje, stowėjo mokintume ant lygumos su sawo gadyne; jie gerai kalbėjo seną hebrajiszka kalbą, portugaliszka ir szpaniszka, o tankiai prancuziszka ir italiszka, ir pažino szau mokslus ir dailas. Didi ju rabinai buwo podrang garsiais daktarais ir astronomais ir daugelis ju, kaip antai Maimonides ir Ebn Esra, mokėjo igyti itekmę dvaruose karalu ir kalyfu. Kad weikiai potam atėjo laikas, kada Szpanija ugnimi ir kardu emė persekioti žydus ir maurus ir kada iszpažintojams Talmudo kaip ir Islamo likosi tik ar mirti ar stoti i prieglobsti 'wienos tik iszganamėzios' katalikiszkos bažnyczios, tukstaneziu tukstaneziai pasimatė esą prispirta s susitakinti su weidmainawimu, kuris padaro gywenti mą pilnu gėlos ir gėdos, kur pardawystė ir myris tyko ant slengsnio. Jie buwo kriksczionymis akyse szwieto, o žydaus ar muzulmonais szirdyje... Trianziska gintuwė Sewillioje ir klosztoriai Madrido turėjo newieną žydeli sawo celėse, kuris anot diewuotas tėwas Geronimo atsisakęs no szwieto iszkilmingai prisiekė, jog sudraskęs wisus ryszius gamtos ir kraujo gentytos laikys tik kuningus už sawo brolus ir katalikiszka bažnyczią už sawo motyną, o bet, kada jautėsi esąs atwangus no žwalgytoju akies, werkdamas apsikabino kaklą brolo ir jam pelenais sawo tėwo, nužudyto ant laužo per kuningu inkwiziciją, patikrino, jog liks wėrnas Jehowai ir Israėlui iki pat myriui... O kas turėjo progą gelbedamas sawo gywasti pabėgti i užrubeži, tasai būwo džiaugsmingas, ir isz tokiu tai portugaliszku ir szpaniszku pabėgunu didesnėje dalyje susidėjo parapija Namu Jokubo Amsterdame. Suprantamas tai daigtas, kad Szpanijoje iszkentėtos kanczios ir ten paliktas karsztis laužu, o taip-gi ir walnas oras Ulandijos, kuri jie dabar kwėpawo, juos dar druczians prikaustė prie ju paweldėtos szwentenybės ir Talmudo. Kuomi weikiausiai jie pastojō dalywais dwasės Ulandijos ir greitai iszmoko sznekėti flamiszka ir wokiszka kalbą, užmezgė prekybą su Hanzos miestais ir

apsibuwę weikiai tapė turtingais. Ulandijoje jie treciu sykiu rado atvangią ir mylistingą buveinę ir galėjo drąsiai tikėtis, jog atgaiwins sawo pirmyszečią garbę ir puikę ant žiamės, kurią žmogus sawo spēkomis atkovojo no auringo gauwalo marės. Taip tai atsiėjo, kad Talmudinė Mokslawietė Amsterdame tapė garsingiausia 17ame szimtmetyje ir iszdydziai pakėlė sawo galwą wirsz S'fardim (žydu romaniszkosse walstijose) ir Aszkenasim (žydu Wokietijoje), jįjė garsino anieus iszriszimą wisu myslu ir uždnoeziu, dėl koku tik buvo laužę sawo galwas anie garsus iszguldinėjotai Talmudo, kaip tai Raszi, Tosphet ir Marszoė. Didis scholustas rabinas Saulus Marteira buvo jos wadown ir pirmą wietą tarp daug szimtu mokintiniu, kurie isz labai toli suplaukdawo i Amsterdam, inėmė, pagal pripažinimą wisu, genijalszkai gabus Baruch Ben Benjamin...

Tolaus bus.

PASARGA.

Perskaitę No. 17 L. Balsu brolo Akielaitis isz Paryžiaus sekanczius žodžius ant l. 203: 'Raszlawa 'Wienybės' labai klaidinga, atpencz jos raszymai yra kaip kur taipjau naudingi: mums kaip tikriems lietuwiams prideria wisus liet. laikraszečius guodoti ir mės nenorime czionai nei koki politikiszką nei wėriszką daigtą apm-tyti, mums neprideria musu susirinkime i tokius dalykus isileisti'; turiu už pareigą trumpai ant to atsilepti.

Brolis Akielaitis pripažysta, jogei 'Wienybė' turi szio kią-to čią swarybę musu szįpdieniszksme kulturiszksme iszsilaukstyje, užtikdamas joje 'kaip kur taipjau naudingus' raszymus. Labai gailu tik, kad brolis Ak. tu raszymu mums nepaminėjo; tuomet mės butumėme gulėję su glesniu perkratiniėjimu pažinėti i tuos raszinius ir gal isz tikro ką nors naudingo iszkrapstę. Tai sakau dėlto, kad mės czion Amerikoje gyvenantieje lietuwiu nerindame 'Wienybėje' jokio naudingumo, bet atpencz daug papikt nimo. Ar galima pripažinti nors mažiausią swarumą laikraszečiui bjautinaneziam ir arducziam wiską, kas tik yra gero? laikraszečiui, kuris sawo begėdysteje pereina wisus rybus žmoniszksme bei etikėtos? Nejučiusiu czionai wisu tu mėsziu ir dergimu, kokius yra pripildytas tasai laikrasztis no pat pradžius iki sziai dieniai. Pajudinsiu tik czion jo tendenciją. Ar atsiras kur szialien toks lietuwis, kuris nepripažintu naudingos itekmės L. Balsui ant Amerikoje, apsigywenusiu lietuwiu? Negali atsirasti, nės gana atsižvelgti per porą metu i užpakali, idant persiludyti tam. Pirm poros metu Amerikos lietuwiu nebuwo nėko; sulenkimmas czion geriaus ojo nekud szįpdien eina Lietuwoje ir jokio tautiszko subrudimo nebuwo; dygo rods draugystės, bet tos draugystės nėko lietuwiszko sawyje neturėjo, wisur jose ukininkawo lenkai, ir tik wien dėl piningiszkos pagėlbos ligoje ar bedarbyje gruntawotos. Patys lenkai kartą man gyrėsi, kad Amerikoje lietuwiu geriaus mokinas lenkiszkszka nekud pamieje. Wienok prasidėjus Naujorke iszeiti L. Balsui jau wirtu kitokia gadynė czionai. Nekalbėsiu czion placziai apie tai, gan i paminėti tiktai 'Susiwienyjimą' kursu tapė ikurtas wien tik per agitaciją L. Balsu. Kas isz lietuwiu drystu peikti tą Susiwienyjimą? Nėkas, tik iszgamiu lietuwiu! Dabar pažinėkime, ką 'Wienybė' sako apie tuodu žydiniu lietuwiszkosios tautiszkos dwases Amerikoje. No pat pirmojo numerio nepalowė dergusi begėdiszkiausiu budu. Klausimas: dėlko ji taip to nekenczia? Atsakymas aiszkus: ji nenori lietuwiu kaipo atskirios tautos, ji nori, kad lietuwiu pawirstu i lenkus. Ant galo man nereikia nei kalbėti apie tai, pati 'Wienybė' yra taip atwira, kad su sawo noru wisu nesislepia. Žinoma jau nemalonu matyti L. Balsą, kuris, nežiurint ant sawo silpnybiu, wis labiaus ir labiaus apszwieczia ir sujudina žmones — dėlto ji taip ir dergia.

Brolui Akielaitis dar naudinga bus žinoti s tai ką: Szenandoryje lietuwiu pasakojo man, kad minėtoji 'Wienybė' yra uždeta dwieju kuningu lenku, butent Lenarkewycziaus isz Szenandorio ir Klonowskio isz Shamokin; jie bijodami, kad L. Balsas neatitrauktu lietuwiu no lenku, duoda kasztą ant iszleidimo tosios 'Wienybės'. Mėris jos: wiską, kas tik gero darosi tarp lietuwiu, ardyti ir tamsius žmones kwailinti.

Tiek tai apie tendenciją. Pažinėkime dabar ant jos

pawirszutinės formos; kokia raszyba, kokia kalba? Ar tai neyra apjuokas wisu lingwistiszku isztyrinėjimu lietuwiszkos kalbos, kokie iki sziai dieniai yra atlikti? Rods negalima daug ir reikalauti no žmonių, neturincziu nei pradnio apszwietimo, nors tokio, koki duoda žmonių mokslawietės Lietuwoje, bet dėlko-gi tokie wersziai imasi už ne sawo darbo, dėlko nepasirupina pirma patys apsiszweist? Juk toks laikrasztis, koku yra 'Wienybė', daro tik gėdą lietuwytei.

O brolis Akielaitis po to wisko isztiesia meilingą delną tam szaszui ir randa ji dar naudingi ir taip jau ligustam lietuwiszkam kunui, ir nepasikakiamas tuomi pasiklaupę sawyje stigawoja 'kaipo tikras lietuwis' turę pareigą 'wisus lietuwiszkus laikraszečius guodoti', nenorėdamas nėko tolaus žinoti. Wokiszkoji waldžin uždėjo pirm kėlu metu Priekulėje lietuwiszką laikrasztį wardu 'Konzerwatywu Draugystės Łaiszkas'. Tasai laikrasztis iszleidžiamas bismarkiszkoje dwasėje, daro ką tik galėdamas, idant Prusu lietuwiu lietuwiszkai suwokietinti. — Ar ir toki laikrasztis brolis Akielaitis guodos ir parems, wien to dėlei kad jis lietuwiszkas? O 'Wienybė' iszeidama už lenku piningus Amerikos lietuwiu lietuwiszkai lenkina, bet sulyginant su 'Konzer. Dr. Łaiszku' ji nėko newerta, nės anas nors žmoniszkszka yra rėdomas. 1885 m. maskolu waldžia tarėsi insteigti lietuwiszką laikrasztį, b t projektas tapė neiszpildyt s, kadagi rėdytojo nesurado — ar ir tą laikrasztį brolis Akielaitis butu paremęs? Po to wisko yra aiszku, kad negana pasikakinti wiena k a l b a, kadagi ta kalbā labai tankiai yra apwercziama i inagi dėl isznaikinimo tantu.

Szenandoris, 29.VIII.87. J. Kalnėnas.

GAMTOS MOKSLAI IR DRAUGIJA.

(Tęsa.) Tolesnės radyuos labai yra istabios istorijoje astronomijos, nės jas padarė be žiuronu du wyru wien tik su pagėlba Newtono teorijos paswyrimo. Atsimeinate, kad 1781 m. Wilimas Herszels atrado planetą Uranus, kuri rieda aplink wisas kitas planetas. Ir kiti astronomai jau seniaus buwo pastebėję danguose szitą gumulą, bet jie tarė ji esant žwaigžde, ir laukas no laiko pažymėjo jo padėjimą ant dangaus, ir pagal tuos pastebėjimus dabar buwo galima aprokuoti jo kėlą aplink saulę. Tokiu budu atrasta buwo, kad ta planeta netekėjo taip, kaip turėtu pagal teoriją gravitacijos. Prietrauka saulės ir kitu žinomu planetu nebuwo isztektina del jos orbitos, nes ji skriejo tolaus laukan in ardmę nekad tai turėtu daryti, jeigu tai butu wieninteli gumulai ją pritraukianti. Dėlto ar senai astronomai buwo klaidžiai pažymėję padėjimą planetos, ar gal kits koks nežinomas gumulas ją iszbanityja isz jos tako?

Tame tai laike Jonas Couch Adams (gimė 1818 m.), pabaigęs 1843 m. uniwersitėtą Kembridže, ryžosi iszrokuoti tekėjimą Uranaus, ir i dwejus metus nusiuntė žinią pas Airy (gimusi 1801 m.), karaliszkszka astronomą Greenwich'e, kokioje dalyje daugaus astronomai turi jieszkoti nežinomas planetos, kuri iszguldysianti tikslus tekėjimus Uranaus.

Yra labai istabu, kad didis prancuzu astronomas Leverrier (gimęs 1811 m.) iszluksztinėjo tą patį dalyką, nėko nežinodamas apie Adams. 1839 m. Leverrier pradėjo ilgą eilę rokawinu (kuriuos užbaigė tik 1874 m.) del iszradimo iwairiuojancziu pritraukimu, o su tuomi ir dydzio ir swarumo iwairiu planetu, ir weikiai persiludyjo, kad turi buti koks gumulas traukiantis Uranu. Tame-gi laike, kada Adams ir Leverrier nujuto tą neiszrastą dar planetą, Uranus buwo didelame sujuszime, ir taip tuodu astronomu žinojo, jog priežastis to iwyksnio turėjo Uranopi prisartiinti, ir tai jiemdwiem parodė, kokioje dalyje dangaus galėtu buti pritraukianczioji planeta. Leverrier raszta apgarsnu Łaikrasztyje Akademijos Mokslu Paryžiuje biržio mėn. 1846 m., ir kaip szitą perskaitė Airy, radęs sutikimą rokundu Leverrier'o su aprokawimais Adams'o iki wienam laipsniui, supazindino wieną astronomą su kitu, ir rugpjutyje 1846 m. Leverrier paraszė antrą raszta tiesiok nurodanti, kur pla-

neta gali būti rasta. Tą rasztą jis nusiuntė savo draugui Gallei prie Berlyno observatorijos, rugsėjo 23 d. 1846 m., praszydamas jo, kad jis pajieszkotu planetos toje dalyje dangaus, kurią jis nurodė. Gallė tą pačią naktį, sekdamas pagal instrukciją tudwieju astronomu, atrado nežinomą planetą. Tai naujai planetai dawė wardą Neptunus; jis yra truputi didesnis už Uranu, Neptunus turi wieną mėnuli kuri užtiko Lassell, bet Struvė tariasi matęs ir antrą.

Matote, kaip yra teisuus istatymas grawitacijos, jog du wyru, toli wienas no kito tyrinėdamu, isz nedidelu atmainingumu riedėjime Uranaus iszpranaszawo buwimą ir wietą trukdancio gumulo, kuris rieda per ardmę! T. b.

LIETUWISZKOJI RASZLAWA XVIII SZIMTMETYJE.

(Prie XVII szimtmeczio raszlawos reikia dar prideti 'Trumpą mokslo krikszczioniszko surinkimą nog Roberto Bellarmino Kardinoło paraszytą. Vilnae. 1677'.)

Prisižiurėję nors pawirszutiniszka lietuwiszkauni raszlawai 16to ir 17to amžiu, mės dabar trumpai peržwelsime lietuwu rasztsizkus darbus 18to szimtmeczio.

Ir XVIII szimtmetyje Prusu Lietuvai priguli pirmystė darbsztume. 1736 m. kn. Glaseris isz Didlaku ir Behrend isz Kaukėnu iszdawė 68 giesmes, po wardu 'Kelos nobaznos Giesmės Lietuwinkams ant Duszios Iszganymo iszduotos', ir 1740 m. antru sykiu jau 128 giesmiu atspausdino. Tas iszdawimas yra padarytas pagal wokiszlą Dro Rogall Karalauziuje taip wadinamą 'das alte Rogallsche Gesangbuch'.

1752 m. priedwarinis pamokslininkas Dr. Quandt Karalauziuje liepęs parengti giesmiu kningą Jonui Behrendt, arkiwyskupui Ysrutės, iszleido Kleino iszguldytus, wisai sudarkytus, taip kud patys wokiecziai tą darbą wadina 'eine wahre Missgeburt'.

Dėl tudwieju wisai nesutinkanciu kningu lietuwinkai ėmė apmaudytiesi; dėlto Karaliszka Rytprusiu Konsistorija liepė kn. Szimmelpfennigini isz Priekulės tiedwi kningi pertaisyti ir i wieną sudawadyti. Nors Szimmelpfennigis pats 14 giesmiu gerai iszgulde ir pataisė klaidas sawo pranokėju, wienok jis anu 542 giesmiu nesuwienyo, ir pasiliko dwi giesmiu kningi, su sawo paraszais, prie to dar pridėtos tapė Kleino Małdos ir Kollektos. Tą kningą, berots dar kelissyk taisytą, wartoja žmonės ir sządien.

Už szitą kningą tuli kuningai szirdo, ir dėlto Kristijonas Lovin, klebonas Jurbarkė, padawė misli iszduoti naują giesmiu kningą, su iszmetimu blogu giesmiu ir pataisymu nesuprantamuju arba be jokios mislies ėsanczinju. Drauge su kuningais Wolfu, Szcederiu, Žudnachowiju ir Lovinu, kurie prisidėjo prie darbó, Gotfrydas Ostermeyeris isz Trempiu iszdawė 1781 m. 'Giesmes szwentas Baznyccioje ir Namėj giedamas su nobaznomis Małdomis i wienas Knygas suglaustas'.

Tą iszdawimą labai peikė kantoras isz Pilkalnio Kristijonas Gotlybas Mylkė, kurs ten radęs 348 stambiu klaidu; prie sawo kritikos jis dar pridėjo isztarmę Terencijaus: Nec nihil nec omnia haec sult! Per tai Konsistorija neprotegawojo aną Ostermeyerio iszdawimą. Mylkė, budamas wadowu prieszingos Ostermeyerini partijos, rupinosi drauge su Poetszu isz Gilijos, Regge isz Tilžės, Lovinu isz Joneikiszkiu (kurs pametė Ostermeyer) ir kitais padaryti kitą kningą giesmiu: 98 giesmes suteikė Mylkė, Poetsz 50, o kitas giesmes Lovinas parupino. Tuomi tarpu 1783 m. mirė Lovinas, ir Reggė, bene rėdytojas tos kningos, mirė 1791 m. — ir iszdawimas kningos abejingu likosi, tuomi labiaus kad 1791 m. Kar. Rytpr. Konsistorija naujai iszdawė Behrend - Glaser - Szimmelpfennigio giesmiu kningą,

kurioje yra 542 giesmi. Nors tą kningą daug sykiu pertaisinėjo, tarp tu prof. Kurszaitis Karalauziuje ir pracentoras Kelkis isz Kretingos, wienok ji wis dar yra dwidaline kninga be widurinio susiriszimo. —

Dr. Heinrichis Lysius († 1731 m.), gawęs paliepipą perkratyti baznytinius ir mokslawietinius reikalus Lietuwoje, drauge su kuningais Lietuwo 1719 m. iszdawė ir po sziai dienai su mažomis atmainomis wartojamą katekismą, po wardu: 'Mažas Katgismas D. Mertino Lutteraus ant Małoningiausiojo Prusu Karalaus Isakimo wissu Wyskupu ir klebonu Lietuwoj Sutarimu isz naujo Tilžėje Mete 1719 perweizdėtas, ir wissiems wartotinay Karalauziuje iszspaustas.

1724 m. iszėjo jau žinoma karaliszkoji gromata karalaus Prusu Priczkaus Wilaus.

1745 m. Pilypas Ruhigis arba Ruikys, Walterkiemio klebonas, iszdawė swarbias 'Betrachtungen der litauischen Sprache'. 1747 m. atspausstas tapė jo lietuwiszkas žodymus, kur randasi ir keletas dainu.

I tą laiką pripuola gywenimas ir darbai musu tautos didžiausio dainiaus Kristijono Duonelaitio; czia paduodu apie ji isztrauką isz Auszros 1883 m. l. 206 - 208:

„Kristijonas Duonelaitis (Duonelaitis arba isz lotyniszko Donaditius), lietuwiszkos kilmės, gimė 1714 m. per pačius Naujus metus Lazdynėluose, netoli no Gumbinės. Jo tėwas buwo Kelmiszkis dwardonis. Apie jaunystę poiėto nepaliko nei jokios žinios, nei kalbinės nei rasztinės. Numirus jo tėwui, motywu atidawė mažą Kristijoną i iszkalą del neturtingu waiku Karalauziuje. Kristijonas sawo stropamui igijo mokslą diktuju mokiutoju, kodėigi jis buwo taip prasiszkudrinęs graukiszkoje, lotyniszkoje, hebrejiszkoje, prancuziszkoje ir wokiszkoje knibose, jog kożnoje manėtu kalbu galėjo sudėti eiles, ko trupucziau paliko tarp jo popėru. Bėdos prispuustas ir badą kentėdamas, jis mokėsi Karalauziaus uniwersitėte dwasiszku dalyku penkerus metus (1732-37). Tame pat laike, budamas lietuwiszkos seminarijos sūdaugu, rado tikrą wietą, kur galėjo atsitinkama prasilawinti prigimtoje kalboje. Pabaigęs akadėmijos mokslą daugėsi tėwiszkoje, turtum waiku mokiutoju iyg 1740 m., kada buwo paszauktas i rektoriu prie baznycios iszkalos i Stałupėnus, mėstą arti jo gimtinės. Jo weikimas prie iszkalos, per trejus metus, su igtomis akadėmijoje žiniomis, paliko tai wietai nepragaiszomą naudą. 1743 m. wyresnybes isz Karalauziaus rasztu buwo paszauktas skelbti diewo žodi i Tolminkiem, netoli no Gumbinės, kur jis turėjo po sawimi dwejoj parapiją, už taitai-gijum reikėjo sakyti pamokslus dwejose knibose: wokiszkaui ir lietuwiszkaui. Czionai jis pergyweno ir trusėjo be poilsio 37 metus sawo parapijoniu mylimas kaip koks patrijarkas.

Jo trusėjimas po namus ir užsiemimas pateikajame laike dar szaip taip ženklina jo budą. Isztinkamai jis praleisdawo sawo laiką dirbinėdamas sodne, kuri iszpuosze iszrinktaisiais waisiniais medžiais. Jis tenai kasė, cziepyjo, sodino, dumodamas kiek tiek laimėš kada nors paskėnieji: dandum quandoquidem etiam posteritati aliquid est. Isawo mylimuosius mokslinius darbus jis pasiskyrė mekanią, optiką ir fiziką. Optiszku stiklu teknuime jis buwo tobulas; jo oramėriai [baromėtra] ir sziltamėriai (termomėtra) buwo ilgą laiką garsus. Toki pat mandagumą jis buwo igijęs dirbti muzikinius itaisus, ipacziai partapijonus. Taigi su tuomi užsiemimu jis jungė patikimą muzikop ir didi mandagumą žaidime. Nedaugeliems poiėtams uosuduoda sawasias giesmes arba dainas komponuoti; tas jam gerai nusidawė, czionajos priguli: Prietelystė Dowydo ir Jonatano, Gaspadorystė pirmuju žmouiu, Łaimė ir netaimė, Wiltis. Tas giesmes jis giedodawo su muzika aplankanciziams ji prietelams.

Duonelaitis mirė 1780 m. 18 d. wasario, wyresnybės garbinamas, parapijos mylimas ir prietelu apgailimas. Jis paliko naszlę, pergywenusią dar 18 metu. Waiku nepaliko, bet jo wardas nepragaisz, kolek bus lietuwiai.

Newien ėpą, žinomą po wardu 'Metas', Duonelaitis isztaisė, bet ir kitus rasztus, tarp kuriu yra pasakos ir pasakojimai kilę isz paties poiėto pramonės. Szit tos pasakos: 1. Łapė ir gandro ezesnis; 2. Rudikis jomarkininkas; 3. Szuo uildgalwis, 4. Pasėka apie szudwabali; 5. Wil-

kas prowininkas; 6. Aužuolas girpelnys ir 7. Priczkau^s pasaka apie lietuviszką swodbą.

Duonelaitis raszė wisas sawo poiėsis heksamėtrais, t. e. szeszmerinėmis eilėmis, nors tokios eilės yra pasakoms per ilgos, bet jos iszėjo dailai sudėtos. 'Metuose' iszreiszkia Duonelaitis lietuwiu kasdienini gywenimā, kitąkart prilygindamas su gywenimu ponu; jis nepraleidžia ir mažiausiu sziokiu tokiu atsitikimu."

Taip tai musu brolamas Prusuose besiruoziant, kas buwo daroma tikrojoje Lietuwoje? Sulygintinai mažai!

1701 m. Kėdainiuose iszėjo kalwyniszkas Naujas Istatymas po priežiura S. Buettnerio Karalaucziuje; kitas-gi jo iszdawimas iwyko 1806 m.

Ewangėlijos lenkiszka lietuviszkos tapė Wilniuje atspaustos 1705, 1711, 1750 ir 1803 m.

1752 m. B. Gailewyczia atsjaudino 'Mokslā krkszczioniszka'.

'Balsas szardies pas Pona Diawa szweciausi Marye Panna ir Szwetus. Wilniuy, 1752 ir 1801 m.'

Wisatinas apskelbimas Tadeuszo Kasciuszkos, wado lenku ir lietuwiu, iszėjo lenkiszka ir lietuviszka, jis buwo duotas 2 d. geguzės 1794 m. stowyklėje pas Wynorius. Tapogi susirinkimas rodos Wilniuje 15 d. geguzės 1794 m. iszlawė lietuviszkā sawo prisakynā.

1799 m. M. Alszanskas paleidė i szwietā nenaudę wisaj kningā, kuri daugybei lietuwiu protā aptemdino, o kurią musu dienose ir patys kuningai deginti pradėjo — 'Bromas atwertas i wiecznasti'. —

Tiek maž - daug ž nome apie darbus lietuwininkū XVIII szimtmetyje. Tikroji Lietuwa nepadarė naudos del lietuviszkos raszlawos szitame amžiuje, nerandame nei wieno žmogaus, kuris sawo darbais butu užsipelnęs amžinā minawonę. Džiaugsmas ima, kad kitaip yra Prusu Lietuwoje. Nesznekant apie dabsztumą luteriszku kuningu dėl užlaikymo tikėjimo, ten radosi musu iktuolai didžiausias poiėtas Duonelaitis, kaipo-gi ir kalbos garsusis isztyrinėtojas Pilypas Ruikys. Kada Lietuwas waikai pakirs isz ilgo miego, be abejonės jie Duonelaitiui pastatys paminklą, nesakau akmeniui, bet rasziszka, kuris ir jo wardui gales padaryti garbę, o ir Lietuwai naudā atneszti. Iktuolai apie pagarbinimā sawo didžiū pranokėju lietuwai nemislyti negalėjo, patys apie ju dyli ir darbus nėko nežinodami. Kada szwiesos gausus twokstels ant Lietuwas, tada ir Lietuwas darbininkai taps paguodojami. J. Szl.

Kn. Pasiackas, kuri lietuwininkai Naujorko kalbino, idant atwyktu i Amerikā, atraszė gromatā, kurioje tarp kitu dalyku skaitome: „Dėl intrigu, kokios yra tarp lietuwiu daromos, asz bijausi eiti i Amerikā. Gal jus ten nežinote, isz kur tos intrigos pasidarė, bet asz jas matau taip kaip ant delnos. Suprasite ir Jus perskaitę gromatā, kurią asz gawan ir kurią czion perraszau:

'Plymouth Pa, 15.VI.87. Do Ks. Piaseckiego Dyecezyi Seiny. Otrzymawszy wiadomoś, że komitet masonów litewskich pisuje do Ciebie, zacy kapłanie, w celu zwabienia do New Yorku, z miłości braterskiej przestrzegam, abys z nimi się nie zadawał, a tem bardziej abys nie przyrzekł przyjechać, chociaż arcybiskup nawet Ci przysłałby facultates albo zaproszenie, na którym mogą wymódz sztuką albo podejście. Nie zważaj na swego familijanta, bo nie wiesz, kim on jest. Z szacunkiem A. Warnagiris'.

Dabar suprasite, jog intrigos yra tai darbas kn. Warnagirio, kuris nenorėdamas, idant kas sumažintu jo peilnā, emėsi didės mehagystės, kuriai gali intikėti tik kudikis trečiu metu. Kn. Jonas Pasiackas. Liszkawa, 12.VIII.87".

Kaip dėl Naujorko, taip naujalenkis Warnagiris darys dėl lietuwiu ir kituose mėstuose. Ar toki wilkū newerta butu iszbaidyti isz tarpo lietuwiszku awiu?

Szenandorio lietuwai buwo iszrinkę delegatus pas arkkwyskupā dėl pasiklausimo, ar musu Susiwienyjimui bus pawelyta pastatyti Szenandoryje lietuviszkā bažnyciā; delegatui parwezė gerā žiniā, o tai kad bažnyciā neuždraudžia statyti ir prižada parupinti liet. kuningā. Lietuwininkai kožnas prisizadėjo dėti po 20 dor.; pirmame susirinkime jau sudėta \$ 700. Kasėris padėjo \$ 3000 kaucijos. Bobina, Radzewyczia ir Czižauckas drauge su Lenarkewycziu nori tą sunkiai padarytā pradžiā paardyti. — Ar lietuwai Naujorko dabar nenorėtu pawesti sawo parapijos pinigings Susiwienyjimui?

I Naujorkā atwaziawo lietuviszkas mekanikas Bukawietis dėl iszēmimo patento Amerikoje ant sawo iszradimu.

TILŽE. Blogas žinias tegalu praneszti isz musu kraszto. Rodosi lyg wiskas atžagruai nori eiti prie musu lietuviszkuose dalykuose, o ir szaip musu padėjimas nėko wertas. Draugystė Byrutė, kaip jau žinote, pasiliko be wirszininko, kartā dėlto kad Bruozis su Jankumi nedorai priesz Mikszā pasielgdamu dar ir prie wieras dalyku pradėjo kabinėti, o galas to buwo, kad juodu abudu atsidėkawojo priklausyti ir draugystei. Bruozis wietoje pasiskyrėme Sauerweinā mislydami, kad su juomi musu reikalai geriaus seksis ir nebejudami, kad jis ir nors kiek procės pridės. Ale ant guło kas-žin isz kokiu priezascziu, kurias juodusu Weyeriu dėl kokiu spaudos dalyku turėdamu susipykęs su juomi, ir mus wisai galu sakyti prastojo, nės nėko daugiau nesirupino. Rods asz ir nenoriu ant jo kalciā stauoti; jis szian ir ten prie to kelauti turėjo ir galima prūinti, kad laiko menkai beturėjo. Jo wietininku buwo Mikszas; tas nēwa gawęs koki ten pabaudimā negalėjo apie draugystės reikalus daugiau rupintiesi. Likusieji trys wyriausybeje menkai begalėjo isztausyti, prie to dar kad wienas ar kitas netaip pasiprocewojo, kiek reikėjo, iszsiteisindamas per daug darbo turės. Seniai jau tapė užmanyta, kad mės czion Tilžėje nors nedėdieninę mokslawietę isteigtumėme. Ame trys wyrai wyriausybeje negalėjo nei taip, kaip reikėjo, sawo susiejimus atlikti laiku gana apgarsinę. Taip mėnesini kaip ir wisotinā susiejimā wienas musu draugas buwo užsimir zės laiku apgarsinti i sawo laiszka; kituose laiszkuose, kadagi negalima pinigū taip daug iszleisti, o ame wėl dykai nepriima, neapgarsinta pasiliko. Isz tos dalies ir taip menkai ant wisatimo kaip ir ant mėnesinio susiejimo teatėjo žmoniu. Jankus, kursai iszstojęs buwo ir trumpai pirm atwėrimo susiejimo wėl prie draugystės pristojo, užsiēmė wietininko Mikszo wietoje wirszininkauti ir susiejimā atwėrė. Pagal dienos rėdā metini praneszimā paskaiczius tape prie istatu keitimo žengta. Czū wyriausiai iszsiereiskė, kokie lietuwininkai czia buwo, arba geriaus sakant, kiek jie lietuviszka mokėjo. Prie tu instatu keitimo ipacziai tie, kurie galu sakyti lietuviszkai prastai temoka sznekėti, daugiausiai buwo girdimi. Kuole wisā laikā prie wien keitimu praleido, taip kad no praneszimu ar szaip užmanymu kokiu nei kalbėti nebuwo. Turiu sakyti: prie wisko nebuwo nei jokio dawado. Jankus yra toks žmogus, kurs katrā myli, tam duoda ir sawo protā drauge ir neistengia tam prieszais nei žoduko sakyti, nors ir patsai suprauta jog wėjai. Tolaus wyriausybės skyrė wyrus. Negalu sakyti, kad wisus lietuwininkus iszskyrė, bet ir keli puslietuwiu arba puswokiecziai, kaip juos reikia wadinti, drauge yra. Wyriausybė dabar susideda isz ukuninko Zauniaus isz Rokaicziu wirszininku, Jankaus isz Bitėnu wirszininko wietininku, Weyerio isz Tilžės rasztininku, Kallweit'czio isz Tilžės rasztininko wietininku, kupcziaus Stakelo skarbininku, Kr. Woskos kningininku ir dwarzponio Smalakio isz Did-Algawiszkiu. Kad ir netaip, kaip galima butu meilyti, nusidawė, tai rasi dabar tikt bene bus galima daugiau kaip iki sziol atsiekti. Rots sakau tik rasi. Bet bandysime nors ant to spirti, kad dirbta butu.

Lietuwystės draugas.